

מלחמות שאול שמ"א פרקים יג-טו

נושא	פרק	תכנים מרכזיים	נקודות והצעות להוראה
קרב מכמש	פרק יג (1-2)	א-ה: פרוץ המערכה – לאחר מעמד המלכתו ממקם שאול כח צבאי קבוע בערי בנימין ומפקיד אלף לוחמים עם יונתן בגבעת בנימין; יונתן הורג "את נציב פלשתים אשר בגבעה"; הידיעה מופצת לקול תקיעות שופר - "הִנֵּה שָׁאוּל אֶת נָצִיב פְּלִשְׁתִּים וְגַם נִבְאָשׁ יִשְׂרָאֵל בְּפִלְשְׁתִּים!" ; עם רב מישראל נזעק אחרי שאול לגלגל, לעומתם מתכנסים הפלשתים "שְׁלִשִׁים אֶלֶף רָכָב וְשֵׁשֶׁת אֲלָפִים פָּרָשִׁים, וְעַם, כָּחוֹל אֲשֶׁר עַל שְׂפַת הַיָּם לָרֹב וַיַּעֲלוּ וַיַּחֲנוּ בְּמִכְמֶשׁ קִדְמַת בֵּית אֱנֹן". ו -יד: הכשלון בגלגל - הסבר הפסוקים על ידי המורה: במעמד המינוי ברמה (לעיל ג, ח-ז) ציווה שמואל את שאול כי מעת המלכתו יהיה עליו להמתין בגלגל עד שיבוא שמואל עצמו ויעלה קרבנות לה', ורק אז יעשה "אשר תמצא ידו", ותימשך מלכותו; וזה מה שמתרחש כעת: בכוונתו של שאול לצאת למערכה נגד פלשתים אך עדיין עליו להמתין עד תום שבעת הימים לבואו של שמואל; בזמן מתוח זה מתרחשים דברים המעמידים את שאול בניסיון קשה מאד: האנשים שכבר התקבצו למערכה מתחילים לסגת בזה אחר זה מאימת האויב העצום: חלקם מתחבאים "בְּמַעְרוֹת וּבְחַוִּים וּבְסִלְעִים וּבְצֻרִים וּבְבִרְוֹת", חלקם נסים מזרחה אל מעבר לירדן, והרבה מהעם מתפזרים לכל עבר – "וַיִּפֹּץ הָעָם מֵעָלָיו"; בראותו	האויב מספר 1: כרקע לפרק עלינו להקדים רקע צבאי-מדיני, ובעיקר להיזכר במקומם של הפלשתים בארץ ישראל. הפלשתים היו שבטים חזקים מאד אשר פלשו לרצועת החוף הדרומי של ארץ ישראל, ומשם התפשטו לערים בכל רחבי הארץ תוך שהם מציקים ומשעבדים את בני ישראל. אמנם, הכתוב מעיד כי בימי שמואל פחת הלחץ הפלישתי, אך ככל הנראה שב והתגבר בערוב ימיו: הפלשתים השתלטו על איזור ההר, הושיבו נציבים בערים מרכזיות, והטילו מגבלות על בני ישראל כמו זו המוזכרת בפסוק יט: "וְהָרָשׁ לֹא יִמָּצָא בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כִּי אָמְרוּ פְּלִשְׁתִּים פֶּן יַעֲשׂוּ הָעֲבָרִים חָרָב אוֹ חֲנִית". הפלשתים, אם כן, הם האויב המרכזי שמאיים עם ישראל במשך דורות, ומתפקידיו המרכזיים של שאול להושיע את ישראל מאויב זה כנאמר: "כֵּעֵת מָחָר אֲשַׁלַּח אֵלֶיךָ אִישׁ מֵאֶרֶץ בְּנִימִן וּמִשְׁחָתוֹ לְנִגִּיד...וְהוֹשִׁיעַ אֶת עַמִּי מִיַּד פְּלִשְׁתִּים" (לעיל, ט טז). מהלך מתוכנן מראש? בפסוקים ב-ד מתוארים שלשה שלבים בהתהוות המערכה נגד הפלשתים: 1. שאול מעמיד כח צבאי קבוע, חלק בפיקודו וחלק בפיקודו של יונתן. 2. יונתן מכה את נציב פלשתים בעיר גבע 3. צבא ישראלי גדול נזעק לקול הקריאה "הִנֵּה שָׁאוּל אֶת נָצִיב פְּלִשְׁתִּים!" נוכל לדון עם התלמידים: מי היוזם? האם יונתן בפעולה אישית כפי שנראה מתחילת פסוק ב: "וַיֵּךְ יוֹנָתָן אֶת נָצִיב פְּלִשְׁתִּים אֲשֶׁר בְּגִבְעָה"? או שנוכל להבין מהפעולה המיידית של שאול - "וְשָׁאוּל תָּקַע בְּשׁוֹפָר בְּכָל הָאָרֶץ לֵאמֹר: יִשְׁמְעוּ הָעֲבָרִים!" - שהיה בכוונתו לצאת כנגד פלשתים. כך או כך, המערכה נגד פלשתים החלה ביוזמה ישראלית. "נבאש ישראל בפלשתים!" ההתנקשות בנציב פלשתי היא מעשה אשר לא היתה כדוגמתו. זוהי פגיעה ייצוגית בפלשתים, הקוראת תגר על מעמדם ושלטונם. ואמנם תגובת הפלשתים היתה מהירה וחדה: "וּפְלִשְׁתִּים נֶאֱסָפוּ לְהִלָּחֵם עִם יִשְׂרָאֵל שְׁלִשִׁים אֶלֶף רָכָב וְשֵׁשֶׁת אֲלָפִים פָּרָשִׁים וְעַם כָּחוֹל אֲשֶׁר עַל שְׂפַת הַיָּם לָרֹב". כך פרצו מלחמות רבות לאורך ההיסטוריה. הדוגמה המפורסמת מכולן היא רצח נסיך הכתר האוסטרי שגרם לפרוץ מלחמת העולם הראשונה. דוגמאות נוספות: פרוץ פרעות "ליל הבדולח" ביהודים בעקבות התנקשות בדיפלומט גרמני בפריז, וכן - 3.6.1982 התנקשו מחבלים פלסטינים בשגריר ישראל בלונדון. תגובת ישראל למחרת - הפצצת מתקני אש"ף בלבנון - החלה את מלחמת שלום הגליל. דמותו של יונתן זו הפעם הראשונה שאנו פוגשים בדמותו של יונתן, וכדאי להקדיש זמן לאפיין דמות במקום הראשון בו היא מופיעה. על פי הצעתנו במיומונית – אפיין דמות, נציין בפני התלמידים פרטים מהפסוקים ונשאל: מה ניתן ללמוד מהם על דמותו של יונתן. למידה זו תלווה את הפרק ובכל מקום שניתקל

זאת מחליט שאול להעלות בעצמו את הקרבנות ולצאת לקרב – "וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל הַגִּשׁוּ אֵלַי הָעֵלָה וְהַשְׁלֵמִים, וַיַּעַל הָעֵלָה"; עם תום העלאת הקרבן מגיע שמואל ומוכיח את שאול: "מָה עָשִׂיתָ?"! שאול מצטדק ומסביר כי בתנאים שנוצרו, ובצר לו, היה מוכרח כבר לצאת למערכה וביקש לחלות פני ה' בקרבן בטרם צאתו.

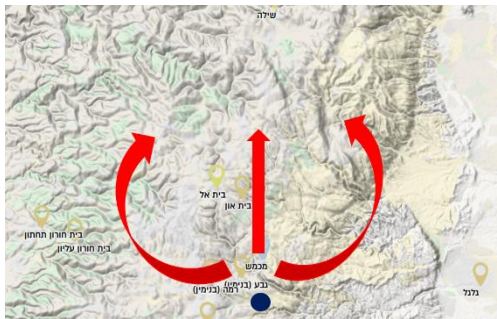
יג-יד: תגובת שמואל "וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל שְׂאוֹל: נִסְכַּלְתָּ! לֹא שְׁמַרְתָּ אֶת מִצְוַת ה' אֶ-לֹהֶיךָ אֲשֶׁר צִוָּךְ!"! שאילו היה עושה זאת היתה נכונה לו מלכותו "עד עולם", אולם עתה, משלא שמר את מצוות ה' "מִמְלַכְתְּךָ לֹא תָקוּם"! דהיינו שתיפסק ולא תתקיים.

טו-כג: המתקפה הפלשתית - עם ישראל התפזר ומי שנשאר עם שאול ויונתן היו "קָשָׁש מֵאוֹת אִישׁ" בלבד אשר התמקמו בגבע בנימין; יחסי הכוחות מציבים את העם בנחיתות עצומה לא רק מספרית אלא גם בנשק: "וְלֹא נִמְצָא חֶרֶב וְחֵנִית בְּיַד כָּל הָעָם אֲשֶׁר אֶת שְׂאוֹל וְאֶת יוֹנָתָן וְתַמְצָא לְשֹׂאוֹל וְלִיוֹנָתָן בְּנוֹ" (כב) הכח הפלשתי יוצא להתקפה ב"שְׁלֵשָׁה רָאשִׁים" להרוג ולהשחית בערי ישראל.

בפעולה/אמירה של יונתן נוסף תכונות/מידות על הלוח. דוגמאות: "וְאֶלֶף הָיוּ עִם יוֹנָתָן בְּגִבְעַת בְּנֵימִן", "וַיֵּךְ יוֹנָתָן אֶת נָצִיב פְּלִשְׁתִּים", "וְלֹא נִמְצָא חֶרֶב וְחֵנִית...וְתַמְצָא לְשֹׂאוֹל וְלִיוֹנָתָן בְּנוֹ", "וַיֹּאמֶר יוֹנָתָן בֶּן שְׂאוֹל אֶל הַנַּעַר נָשָׂא כְלִיו לָכֶה וְנַעֲבְרָה אֶל מִצֵּב פְּלִשְׁתִּים", "אֲוִלִי יַעֲשֶׂה ה' לָנוּ כִּי אֵין לָהּ מַעְצוֹר לְהוֹשִׁיעַ בְּרַב אֹו בְּמַעֲט". כך, לאורך הפרק תתגלה דמותו של יונתן – קרוב לאביו שאול, אביו מאמין בו, גיבור חיל, יוזם, מוסר נפשו על העם, איש אמונה ועוד. זהו גם רקע חשוב למעשה יערת הדבש אשר נלמד בפרק הבא.

נסכלת! לא שמרת את מצות ה'! קריאת הפסוקים מעוררת תחושת אי נוחות ותמיהה לנוכח הניסיון הבלתי אפשרי בו הועמד שאול, ואמנם אי אפשר לראות ענין זה ללא ההקשר הכללי. מפרק ח אנו רואים את התנגדותו החרפה של שמואל למלוכה, בשל אופי הבקשה המעיד על רצון להיות "כָּל הַגּוֹיִם". מלוכה כזו היא בעייתית משום שהיא מהווה תחליף לזעקה אל ה' בעת צרה, ועלולה לשמש גורם מרחיק מהקב"ה, ולא גורם מקרב. על כן, כאשר כבר מינה שמואל את שאול הוא הדגיש בפניו כי הפעולה הראשונה שיעשה צריכה להעיד באופן מובהק כי לא מכוחו הניצחון אלא מאת הקב"ה.

"וְחָרַשׁ לֹא יִמְצָא בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל!" הסיבה לאי הימצאם של חרבות במחנה ישראל היא מדיניות רבת שנים של הפלשתים, אשר לא הרשו לבני ישראל לעסוק במלאכת החרשות (עבודה עם מתכות – נָפַח, מַסְגֵּר) כדי שלא ייצרו נשק. מי שרצה ללטוש כלי ברזל לצרכי מלאכה וחקלאות היה צריך לרדת לערי הפלשתים ולעשות זאת בתשלום. אפשר ללמוד מפרט זה רבות על המצב המדיני בארץ שקדם למערכה זו.

הערכת מצב כדאי לקיים "הערכת המצב" כסיכום לפרק, ולאור האמור בפס' טו-כג. בהערכת מצב מציגים את המתרחש, מגבשים תמונת מצב, מעריכים איומים, ובוחנים אפשרויות פעולה. ננחה את התלמידים לכמה שיותר מידע. מה אנו יודעים?

אירועי היום: יונתן הכה את נציב פלשתים, הפלשתים אספו המון "כחול אֲשֶׁר עַל שְׁפַת הַיָּם" והתמקמו במכמש, בצד הישראלי- רבים מבני ישראל נזעקו לקרב, אך משנחשפה העוצמה הפלשתית ובעקבות

התמהמהות התגובה נסוגו כמעט כולם למקומות מסתור או לאזורים רחוקים.

מיקומי הכוחות: המערכה בעיצומה. פלשתים כבר יצאו בשלשה ראשים מאזור מכמש צפונה להשתלט על גזרת ההר המרכזי, המפקדה התמקמה ב"מַעְבֵּר מִקְמֶשׁ", שאול ולוחמיו – מרוכזים בגבע בנימין

כוחות/אמצעי לחימה: מרכבות לחימה: פלשתים – 30,000 ישראל – 0; פרשים: פלשתים – 6,000 ישראל – 0; לוחמים: פלשתים – המון רב שאי אפשר לספור, ישראל – כ600; אמצעי לחימה: פלשתים (אין נתונים מדויקים, אפשר לשער), ישראל – 2...

מצב העניינים נראה אבוד בשלב זה, והמשחית כבר יצא לדרכו. סקירה זו תשמש רקע להמשך פרק יד.

קרב מכמש	פרק יד (2)	א-טז: מעשה יונתן ונערו – <u>ההצעה</u>: באותו יום מתרחש דבר אשר משנה את פני המערכה, יונתן מציע לנשא כליו בלא ידיעת איש: "לָקַח וְנָעֲבְרָה אֶל מִצֵּב פְּלִשְׁתִּים אֲשֶׁר מֵעֵבֶר הַלָּז" דהיינו לעבור את הגיא אשר בתווך אל מחנה הפלשתים הנראה בעבר השני ממול; אמירת הבטחון של יונתן בקב"ה, אל מול הפער ביחסי הכוחות – "כִּי אֵין לָהּ מַעְצוֹר לְהוֹשִׁיעַ בְּרַב אוֹ בְּמַעֲט!"; תגובת הנער נשא הכלים – "עֲשֵׂה כֹל אֲשֶׁר בְּלִבְכֶּךָ! נָטָה לָךְ! הִנְנִי עִמָּךְ כְּלִבְכֶּךָ!" <u>האות</u>: בטרם יבצע יונתן את תכניתו הוא שואל אות לחיזוק מאת ה'. האות נעוץ בתגובת הפלשתים כאשר ייחשפו אליהם יונתן ונערו למרגלות המצוק: "אִם כֹּה יֹאמְרוּ אֲלֵינוּ: דְּמֹו עַד הִגִּיעֵנוּ אֲלֵיכֶם! וְעַמְדָנוּ תַּחְתֵּינוּ וְלֹא נַעֲלָה אֲלֵיהֶם. וְאִם כֹּה יֹאמְרוּ: עָלוּ עָלֵינוּ! וְעָלֵינוּ, כִּי נִתְּנָם ה' בְּיָדָנוּ!" ואמנם תגובת הפלשתים למראה יונתן ונערו היא: "עָלוּ אֲלֵינוּ!" ובזה רואה יונתן סימן "כִּי נִתְּנָם ה' בְּיָד יִשְׂרָאֵל". <u>הפעולה</u>: יונתן, מטפס את המצוק "עַל יָדָיו וְעַל רִגְלָיו" כאשר נערו אחריו; במגעם הראשון עם הפלשתים המצופפים הרגו יונתן ונערו 20 לוחמים; פעולה זו מפתיעה ומחרידה את כל שדרות הצבא הפלשתים ומתחילה מנוסה רבת: "וַתְּהִי חֲרָדָה בְּמַחֲנֶה, בַּשָּׂדֶה, וּבְכָל הָעָם. הַמִּצֵּב וְהַמִּשְׁחִית - חָרְדוּ גַם הֵמָּה.." טז-כג: המהפך: צופי שאלו מדווחים על הנעשה; תגובתו של שאלו: 1. "פָּקְדוּ נָא וְרָאוּ מִי הֵלֵךְ מֵעַמָּנוּ" – בספירה מתברר כי יונתן ונערו נעדרים 2. "וַיֹּאמֶר שְׂאֹל לְאַחֵיהֶּ הַגִּישָׁה אֶרֶון הָאֶל־לֵהִים" ("לשאל לפניו באורים ותומים	נשא הכלים תשע פעמים בתיאור המעשה נזכר "נושא הכלים" כשותף פעיל עם יונתן במעשה הגבורה. הוא איש הסוד שעמו מתייעץ יונתן והוא אשר מעודד אותו לפעול. יחד עם יונתן הוא מטפס את המצוק ויחד עמו הוא מסתער על מחנה פלישתים. "נושא הכלים" מתגלה כאיש מלומד מלחמה, המלווה את אדונו ונושא עבורו את כלי המלחמה. בספר שמואל נפגוש מספר "נושאי כלים". דוד היה נושא כליו של שאול בתחילת דרכו (להלן טז כא), ונושא כליו של שאול מתאבד יחד אתו בקרב הגלבוע (להלן לא ד-ה) אך דומה שאין עוד נושא כלים המשמש דמות כה פעילה בסיפור אחד כמו נשא כליו של יונתן בקרב מכמש. מעניין כי בספרות התורנית משמש הביטוי "נושאי כלים" גם בהשאלה לתחום אחר: מפרשי הרמב"ם על הדף נקראים "נושאי כלים" והם מסייעים לו במלחמתה של תורה. בוצץ, סנה ומעבר מכמש בפסוקים שלנו יש אזכור מפורט של מקומות: 1. גבע – העיר בה התבצרו שאול ואנשיו, 2. מכמש – מחנה פלשתים, 3. מעבר מכמש – מקום מצב פלשתים, 4. המעברות – מעבר צר וקניוני בוואדי בין גבע ומכמש 5. פתח המעברות - שני מצוקי סלע, ולהם שתי "שיניים" – "שֵׁם הָאֶחָד בּוֹצֵץ וְשֵׁם הָאֶחָד סָנָה". אי אפשר ללמוד את הפסוקים הללו מבלי לקשר אותם למפה ולשטח בארץ בנימין. כיום נמצאים שם היישובים אדם (גבע-בנימין) ומכמש, בסמוך לכפרים הערביים ג'בע ומוח'מוס. בין יישובים אלו מתחיל וואדי סווינית (סָנָה?) להתחתר לעומק, כאשר בכל אחד מצדדיו יש <u>מצוק בולט</u> המקשה מאד על המבקש <u>לטפס אל הצד השני</u>. מצוק זה היה מוכר וידוע כבלתי עביר וכמספק הגנה ליושבים מעליו. בוואדי שלא הגיוני שכח צבאי שלם יגיע משם. יונתן הוגה תכנית נועזת, קשה לביצוע, (בהמשך נראה כי הוא מטפס "עַל יָדָיו וְעַל רִגְלָיו") ומפתיעה מאד: לא להמתין באפס מעש עד אשר הכח הפלשתי יתקדם לעברם דרך האזור המתון יותר, אלא להקדים ולעלות אליו דרך המצוק. עדות מדהימה מופיעה בספרו של וורנר קלר – "The Bible as history": במלחמת העולם הראשונה, במסגרת הקרבות להדיפת התורכים אל עבר לירדן תכננה חטיבה של הדיביזיה 53 הבריטית התקפה על הכפר מוח'מוס שישבה באיזור שולט. השם מוח'מוס צלצל מוכר למייג'ור צעיר בחטיבה בשם ויויאן ג'ילברט, שהיה יודע תנ"ך. המייג'ור הוציא תנ"ך ולאור הנר מצא את המסופר בספר שמואל א, וקרא על האפשרות להגיע למכמש דרך המעבר בין המצוקים. נרעש מהמידע וממקורו ניגש להעיר את מפקד החטיבה והראה לו את הכתוב בתנ"ך. מפקד הבריגדה יצא לבילה ואיתר את המצוקים בשטח. הוא הורה לבטל את המתקפה החטיבתית ושלח פלוגה אחת אשר טיפסה את המצוק בחסות החשיכה וחדרה למחנה התורכי. התורכים ההמומים היו בטוחים שהצבא הבריטי מקיף אותם והם נסו בחרדה לכל רוח. הנה, 3,000 שנה אחרי המעשה של יונתן הוא שוחזר לאור הכתוב בתנ"ך! מעטים מול רבים – גירסת המקור מעשה יונתן הוא סמל מופתי ומיוחד לאמונה בה'. יונתן פועל בניגוד מוחלט ליחסי הכוחות הנראים לעין תוך שהוא נשען אך על ה' בבטחון גמור – "כִּי אֵין לָהּ מַעְצוֹר לְהוֹשִׁיעַ
----------	---------------	--	---

**קרב
מכמש**

אם נעלה עליהם" – מצו"ד), אולם תוך כדי כך שאול חוזר בו משום ש"הֶהָמוֹן אֲשֶׁר בְּמַחֲנֵה פְּלִשְׁתִּים - וַיִּלָּךְ הַלֹּךְ וְרֹב", על כן שאול מזעיק את העם למערכה בו ברגע: "וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל הַכֹּהֵן: אֶסֶף יָדָךְ!";

בני ישראל החוזרים למערכה מוצאים את מחנה הפלשתים מתפורר -"וְהָיָה הַיָּתֶה חָרֵב אִישׁ בְּרֵעֵהוּ. מְהוּמָה גְּדוֹלָה מְאֹד". הנרדפים מאתמול הופכים לרודפים וממהרים להצטרף למתקפה על הכוחות הנסוגים; השבועה – שאול משביע את העם כדי לזרזם לעסוק רק בנקמת הפלשתים: "אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יֹאכַל לֶחֶם עַד הָעֶרֶב וְנִקְמְתִי מֵאִיבִי!"

בְּרֹב אוֹ בְּמַעֵט! לא היתרון המספרי מכריע את שדה המערכה אלא הרוח. ואמנם, שני אנשים בעלי אמונה מוחלטת ותעוזה הכריעו את המערכה כנגד צבא של מאות אלפים! כאלף שנה מאוחר יותר, בקרב הראשון של החשמונאים, מצטט יהודה המכבי את דברי יונתן בן שאול בנאום ה"מעטים מול רבים" שהיה לאות וסמל בדברי ימי ישראל: "ויגיע סרון עד מעלה בית חורון, ויצא יהודה לקראתו במתי מעט. וכראותם את המחנה הבא לקראתם אמרו ליהודה: איך נוכל אנחנו המעטים להילחם עם ההמון החזק הזה? ואנחנו עייפים לא אכלנו היום? ויאמר יהודה נקל כי יסוגרו רבים בידי מעטים ואין מעצור לפני שמים להושיע ברבים או במעטים. כי לא ברוב חיל ניצחון המלחמה, ומן השמים הגבורה! אל תיראו מפניהם! וכאשר כלה לדבר נפל עליהם פתאום וינגף סירון ומחנהו לפניו" (חשמונאים א', ג')

הסימן יונתן עשה אות וסימן על פיו יחליט אם לתקוף את הפלשתים ורבותינו דנו ביחס שבין דברי יונתן לבין האיסור לפעול על פי סימנים. הגמרא במסכת חולין (צה:) מביאה את דברי רב: "כל נחש שאינו כאליעזר עבד אברהם וכיונתן בן שאול אינו נחש" והרמב"ם הבינם כמשמעם, ולפי זה יונתן נתן סימן שאם יאמרו הפלשתים את המילים "עלו" או "דמו" הרי זהו אות, כאילו משמים אמרו: "עלו" או "דמו". אך רבים מהמפרשים ביארו אחרת את דברי הגמרא ואת המסופר בפרקנו: רש"י ביאר שלהבדיל מניחוש, יונתן נתן אות שיש בו הגיון - האם הפלשתים פוחדים או בטוחים בעצמם: "אם כה יאמרו דומו .. שעתם מצלחת ולבם רם עליהם, ואם כה יאמרו עלו עלינו –פחד הקב"ה בלבם, ויראים לזוז ממקומם". ורד"ק ביאר שיונתן רק ביקש לחזק עצמו בדבר "...אם יאמרו עלו עלינו - פיהם הכשילם! כי אנחנו נעלה והם ירדו, וזה אינו נחש האסור, ואם היה אסור לא היה הקב"ה עוזרו בהליכה ההיא אבל הוא וכיוצא בו הוא קול דברי' ישמע אדם ויחזק לבו".

וישאל שאול בא-להים כבר בתחילת הפרק מוצגת דמותו של אחיה הכהן, צאצאו של עלי הכהן, אשר לצד שאול המלחמה. שלש פעמים בפרק פונה שאול לשאול בה' באמצעות אחיה הכהן: בפסוקים יז, לז, מא. השאלה בה' היא נפוצה בימי שאול ודוד והיא מלמדת על הזיקה העמוקה שבין מלך ישראל לכהן ולרבש"ע.

חטאים לאֵכֶל עַל הַדָּם לא נתבאר לגמרי במה חטאו. רש"י פירש: "אותו ואת בנו לא תשחטו ולכך קראם חוטאים", ומביא גם דעת חז"ל "שהיו מקדישים אותם שלמים ואוכלים לפני זריקת דם", ורמב"ן על התורה ביאר שהיו "כעייט הדורס ואוכל, אוכלים מן הבהמה קודם שתצא נפשה". מכל מקום, ברור מהכתוב כי בשל המאמץ הגדול שהיה כרוך במרדף הבלתי פוסק הגיעו הלוחמים לערב עייפים ומותשים, ועם רדת הליל הזדרזו מאד וחטאו באופן אכילתם "וַיַּעַף הָעָם מְאֹד...וַיַּעַט הָעָם אֶל הַשֵּׁלל...וַיִּשְׁחֲטוּ אֶחָדָה...וַיֹּאכַל הָעָם עַל הַדָּם".

יערת הדבש הדבורים בונות את הקן שלהן – הכוורת - באמצעות דונג אותו הן מפרישות מגופן. הכוורת בנויה אלפי תאים העשויים כולם בצורת משושים. זהו פלא הנדסי בטבע שאין שני לו. הדבורים יונקות צוף פרחים ומייצרות מהן דבש אותו הן מפרישות לתאים. קבוצת תאי הדונג המלאים בדבש נקראת: "יערת דבש", בלשוננו – "חלת דבש". בטבע הדבורים משתכנות בעצים, בין קנים ובכל מקום המספק מסתור והגנה. כך היה ביער בו התנהל המרדף אחר הפלשתים, ועל כן היה בו דבש זמין. בכוורות המודרניות כבר מכינים מסגרות מלאכותיות לחלות הדבש ר' קישור. שאל ויונתן בפרק מתגלה מסכת יחסים מורכבת בין שאל ויונתן. כבר ראינו בתחילת פרק יג את הקרבה והאמון הגדולים ביניהם בהקמת הצבא, בחלוקת הפיקוד ובעמידתם להגנת כנגד האויב הפלשתי. קרבה זו תהיה עד יומם האחרון בה הם מוצאים את מותם זה לצד זה בקרב הגלבוע, וגם דוד ספד להם כאחד: "שאל ויהונתן הנאֶהָבִים וְהַנְּעִימִים בְּחַיֵּיהֶם וּבְמוֹתָם לֹא נִפְרְדוּ מִנְּשָׁרִים קָלוּ מֵאֲרִיּוֹת גָּבְרוּ". אולם לצד היותם אב ובנו, הם משמשים כמנהיגי העם, ובמישור הזה מתגלה ביניהם מחלוקת חריפה על דרך הנהגת העם ועל הדרך להגיע לאותה תוצאה מבוקשת. שאל ביקש לנצל את העיתוי ולהכות בפלשתים עד תום - "וְנִקְמָתִי מֵאִיִּבִי", "וְלֹא נִשְׁאָר בָּהֶם אִישׁ!" כדי להגיע לכך השביע את העם לבל יפנו לכל דבר אחר, מלבד המרדף. ליונתן היה ברור כי הדרך להגביר את המכה - הפוכה: "כִּי לֹא אֶל אֶל אֶל הַיּוֹם הָעַם מִשְׁלַל אִיִּבִיו ..לֹא רָבְתָה מְכָה בְּפִלְשְׁתִּים"?! זוהי מציאות מורכבת בה משמשים זה לצד זה היחסים האישיים בין אב לבנו, עמדותיהם הרוחניות ואחריותם הציבורית, ועל המורה לשים לכך לב בהובלת ההוראה והדיון. ויפדו העם את יונתן כדאי להזכיר את אשר ארע: המרדף עבר דרך יער בו היה דבש ניגר על פני השדה, וניתן היה לטעום ממנו ללא כל עיכוב, בהושטת יד גרידא. איש לא טעם "כי ירא העם את השבועה". אז הגיע יונתן וטעם מהדבש, אמנם בשוגג שהרי לא שמע את השבועה, אך גם כאשר נודע לו דבר השבועה התייצב כנגדה, ובפועל מנע מעשה זה את המענה באורים ותומים והקרב נעצר. יונתן, משראה כי עלה בגורל, לקח אחריות על מעשיו והצהיר: "הנני אמות", וכך לא היה לשאל מוצא להפר את שבועתו בעבור בנו. מי שמוצא את המוצא הם אנשי העם אשר פודים את יונתן, ואמנם לדעת הרבה מהמפרשים המוצא היה ש"התירו לשאל שבועתו", או "שהיה שוגג", או "שלא חלה עליו השבועה שהרי לא שמע". וילחם סביב כָּל אִיִּבִיו נוכל להביא מפה לכיתה ולבקש מהתלמידים לסמן את העמים שבהם נלחם שאל על פי הכתוב בפסוקים מו-מח ומכאן עולה כי היה מלך מצליח אשר הושיע את ישראל מיד אויביו וכוּן את עמו לבטח בארצו. גם הזדמנות להראות לתלמידים אין הכתוב מרחיב בכל מעשי ההיסטוריה שאירעו באותם הימים, ומן הסתם כתב חדשות שהיה מסקר את ימי שאל היה מרחיב מאד בסיוור המלחמות בשבטי ארם צובה, ובמלכי אדום ומואב, אך הכתוב אינו מלמדנו אלא מה שנצרך לדורות.	כד-ל: מעשה יערת הדבש: המרדף עבר בתוך שטח מיוער אשר בו "דָּבַשׁ עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה", ויונתן "אשר לא שָׁמַע בְּהִשְׁבִּיעַ אֲבִיו אֶת הָעָם" טועם מהדבש; דברי איש העם: "הַשְׁבַּע הַשְׁבִּיעַ אֲבִיךָ אֶת הָעָם!" ותשובת יונתן: "עֹכֵר אֲבִי אֶת הָאָרֶץ. רָאוּ נָא כִּי אֲרוּ עֵינֵי כִּי טַעַמְתִּי מִעֵט דָּבַשׁ הַזֶּה!" לא-לה: העם מכה את הפלישתים לאורך היום ודוחק אותם מההר חזרה לעמק; עם רדת הערב עט העם העיף על בהמות השלל, ושוחטים אותם למאכל; בחפזו חוטא העם "לֶאֱכֹל עַל הַדָּם", ושאל ממנה לתקן את הדבר. לו-מה: גורל יונתן שאל מבקש להמשיך את המרדף לאורך הלילה – "נִרְדָּה אַחֲרֵי פְלִשְׁתִּים..וְלֹא נִשְׁאָר בָּהֶם אִישׁ!"; שאל שואל בה: "הֲאֵרַד אַחֲרֵי פְלִשְׁתִּים? הֲתִתְּנָם בְּיַד יִשְׂרָאֵל? אֵךְ לֹא נַעֲנָה, וְעַל כֵּן הַמֶּרְדֵּף נִעְצָר. שאל פונה לבירור - "בְּמָה הָיְתָה הַחֲטָאת הַזֹּאת הַיּוֹם" ("אשר בעבורה לא ענני ה" – מצ"ד) ובגורל הראשון עולים שאל ויונתן; שאל מבקש גורל שני - "הַפִּילוּ בֵּינִי וּבֵין יוֹנָתָן", ויונתן נלכד; יונתן מגלה לשאל את אשר קרה: "טַעַם טַעַמְתִּי בְּקִצָּה הַמָּטָה אֲשֶׁר בְּיַדִּי מִעֵט דָּבַשׁ" וכי עליו לשאת בתוצאת השבועה בה: "הֲנִנִּי. אָמוּת"; התערבותו של העם - "הַיּוֹנָתָן יָמוּת אֲשֶׁר עָשָׂה הַיְּשׁוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל?! חֲלִילָה! וַיִּפְדּוּ הָעָם אֶת יוֹנָתָן וְלֹא מָת."	
--	--	--

	מז-נב: מלכות שאול: פסוקים כלליים על מלכות שאול - שאול מתחזק במלכותו, מבסס אותה, וממשיך כל ימיו להילחם "סָבִיב בְּכָל אֹיְבָיו" ולהצליח במלחמותיו – "וַיַּעַשׂ חֵיל...וַיַּצֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד שָׁשָׁהוּ"; תיאור בית שאול - בניו בנותיו ושר צבאו.	
---	---	--